

Vakıflar Dergisi 75. Yıl Yayınları

Mehmet Kurtoğlu*

1. Vakıflar Dergisi 75. Yıl Özel Sayısı

Vakıflar Dergisi 75. Yıl Özel Sayısı, Haz. H. Çınar - M. Çetin - A.Tüzen - M. Kurtoğlu - H. Demirtaş, VGM Yay., Ankara 2013, 228 s.

1938 yılında yayın hayatına başlayan Vakıflar Dergisi, 40. Sayısıyla yetmiş beş yıllık bir geçmişe sahip. Akademik alanda en çok atıf yapılan bir dergi. Yetmiş beş yıl içinde bazen yılda bir, bazen dört yılda bir yayınlanmış. Algıları değiştiren makaleleri, birinci elden arşiv belgeleri, tarih, vakıf tarihi, hukuk, edebiyat, sanat tarihi vs konularda yazılarıyla kalite ve çizgisinden taviz vermeden yoluna devam etmiş, uzun soluklu ilmi bir dergi. Derginin önemli ve özel oluşu yalnızca 75. Yıllık bir geçmişe sahip olmasında yatmıyor, aynı zamanda Türkiye'nin kültür, sanat ve fikir alanında etkili olmuş usta kalemlerinin alanlarıyla ilgili kaynak teşkil edecek makalelere kaleme almış olması, derginin önemini daha da artırıyor.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Dergi'nin 75. Yılı dolayısıyla özel bir sayı yayınlayarak, derginin bu uzun ve köklü geçmişine bir nevi dikkat çekmiş. Zira böylesine uzun soluklu ve önemli bir dergi üzerine herhangi bir değerlendirme yazısının bulunmaması ayrıca dikkate şayandır. Çünkü sıradan birçok dergi üzerine ciddi değerlendirmeler yapıldığı, hatta bazılarının tezlere konu olduğu düşünüldüğünde, ilmi anlamda en çok atıf yapılan Vakıflar Dergisi'nin bu yetmiş beş yıllık süre içinde bu anlamda gözden kaçırıldığı görülecektir. 75.yıl özel sayısı bu anlamda hakkı teslim etme, dikkat çekme özellikle de geçmişten bugüne dergiye emeği geçenleri anarak vefa göstermedir.

Derginin takdim yazısında Başbakan yardımcısı Bülent Arınç; " Vakıflar Dergisi, vakıflar alanında ülkemizin tek dergisi olarak yıllardır yayınını sürdürmektedir. İلمي seviyesini ve kalitesini düşürme-

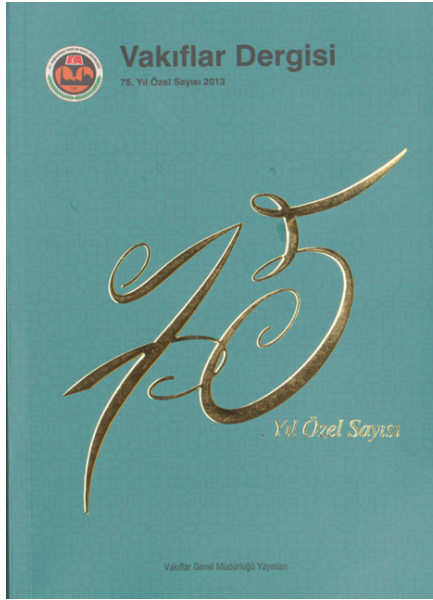
den, akademik saygınlığını koruyarak, teknik ve estetik niteliklerini geliştirerek, misyonunu ve vizyonunu kaybetmeden 75 yıldan bu yana yayınını devam ettirmesi bir dergi için çok büyük bir başarıdır. Bu bize milletimizin Vakıf ruhuna ve geleneğine ne kadar büyük bir önem ve değer verdiğini göstermektedir" diyerek dikkat çekiyor.

Önsöz'de ise Genel Müdür Dr. Adnan Ertem Cemil Meriç'in dergicilik üzerine yaptığı bir tespitten yola çıkarak şöyle diyor: "Cemil Meriç, Bu Ülke'de; "hür tefekkürün kaleleri" olarak gördüğü dergile-

ri şöyle tanımlar: "Bizde hazin bir kaderi var dergilerin; çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi. En talihlileri bir nesle seslenir. Eski dergiler, ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık. Anahtarları kaybolmuş bir çekmece. Sayfalarına hangi hatıralar sinmiş, hangi ümitler, hangi heyecanlar gizlenmiş merak eden yok." Meriç, dergileri bir yandan "hür düşüncenin kalesi" olarak tanımlarken, diğer yandan "hazin bir kader"leri olduğunu söyler. Bir başka yazısında ise "Türkiye dergiler mezarlığıdır" diye dergi konusuna dikkat çeker. Bu çerçevede ülkemizdeki dergilere baktığımızda Meriç'e hak vermemek mümkün değil.

Yalnızca Cumhuriyet tarihi boyunca birçok dergi çıkmış, birçok dergi iz bırakmış ama sonuç olarak Meriç'in altını çizdiği "hazin kadeden" kurtulamamıştır. Bu manada 1938 yılında yayın hayatına başlayan Vakıflar Dergisi'ne baktığımızda, onun Meriç'in dediği gibi mevsimlik bir dergi olmadığı, bilakis nesillerden nesillere uzanan bir uzun bir geçmişe ve hatıralarla dolu bir serüvene sahip olduğunu görürüz."

Vakıflar Dergisi'nin 75. Yıllık serüvenini anlattığı yazısında Mehmet Çetin; "Vakıfla özdeşleşmiş medeniyetin kurucusu olan bir milletin, vakıf varlıklarını en aziz bir değer ve emanet kabul eden bir devletin, ekonomik hayatının çok önemli bir kısmını vakıf ekonomisinin oluşturduğu bir toplumun Vakıf

alanında yayın yapan bir dergiye ihtiyacı kuşku götürmez bir gerçektir. Gerçi Osmanlı Devleti döneminde vakıfları konu alan ve 1907– 1916 yıllarında yayınlanan *Evkafı Hümayun Nezareti Muharreratı Umumiye Mecmuası* vardı. Ama sadece dokuz yıl yaşatılabildi. Cumhuriyet döneminde de Vakıf ağırlıklı dergiler çıkmıştı. Bunlar arasında 1945–46 yıllarında sadece iki sayı çıkan İzahname adlı dergi, 1947 yılında *Genel Yazılar*, 1940'da *Mecmua* ve 80'li yıllarda 7 sayı yayınlanan *Vakıf Kültür Dergisi* sayılabilir. Ancak bunlar ne yazık ki, çok kısa bir süre yaşadıktan sonra varlıklarını devam ettiremedi ve tozlu arşivlerde yerlerini aldılar. Vakıflarla ve vakıf kültürü ve varlıkları ile ilgili en uzun soluklu dergi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tam 75 yıl önce yayınlanmış olan *Vakıflar Dergisi*dir. Günümüzde de yayını devam eden *Vakıflar Dergisi* 1938 yılında çıkan ilk sayısı ile girdi ilim, kültür ve sanat hayatımıza...” diye yazmaktadır.

Prof.Dr. Orhan Cezmi Tuncer, derginin içinden biri olarak hatırlarla süslediği yazısında; “Vakıflar Genel Müdürlüğü gücünü etkinliğini ve değerini şanlı tarihinden alır. Bu; duyulmaz gurur kaynağı ve değerli bir mirastır hazinedir. Bunu ulusuna tanıtmaz o denli ve ona yaraşır(gerekli) bir görevdir. İşte “Vakıflar Dergisi” bunun somutlaşmasıdır. 1938-2013 süresini dolduran dergi 75.yılıni doldurmuş 39 sayısını çıkacak matematiksel anlatımla iki yıl geçmeden bir yenisini ekleyerek devam ede gelmektedir. Derginin çok ciddi aranır doyumlulu ve belgesel yönüyle gurur kaynağı olduğuna kuşku yoktur. Zaten böylesi bir kuruma başkası da yakışmaz” diye değerlendirmektedir. Yine derginin içinden bir olarak, ilk elden Vakıflar Dergisi'nin bir bibliyografya çalışması yapması gerektiğini belirten Dr. Nazif Öztürk, özeleştirisi yaptığı yazısında yayınlanan makalelerin ilmi açıdan değerlendirirken, geçmiş on sayıyı ile son sayılardaki makaleleri kıyaslıyor. Ayrıca bu ilmi derinliği yakalayabilmek için, daha önce yayınlanan makaleleri gözeterek yeni makalelerin değerlendirilmesi üzerinde duruyor. Öztürk, ayrıca Vakıflar Dergisi'nin uzun geçmişine projeksiyon tutarak nereden nereye geldiğini uzun uzadıya anlatıyor.

Yine içerden bir kalem olarak Arif Dülger; “*Bir ihtisas dergisi olarak, Vakıflar Dergisine Paranomik Bir Bakış*” adıyla kaleme aldığı yazıda, vakıf ve dergicilik olgusu üzerinde duruyor. Dülger yazısına “tüm insanlık tarihini belgeleyen âbide eserler, saygı ve hürmeti en üst seviyede hak eden ve ‘eşref-i mahlûkat’ olan insan gibidir” diye başlayan veciz bir ifadeyle giriyor. Dünyadaki ve ülkemizdeki dergicilik ve kültürel faaliyetler üzerinde duran Dül-

ger; “edebiyat tarihine baktığımızda büyük ve kalıcı dergilerin büyük çoğunluğunun zorunluluktan, kaçınılmaz bir sorumluluktan ve olmazsa olmaz bir nedenden doğduğunu görürüz. Bu dergilerin birbir, kimin yansıması oldukları her sayfalarından bellidir ve Ahmet Oktay'ın deyişiyle ‘dönemlerinin ruhunu’ yansıtır. Bir ihtiyaçtan doğdukları için bir yaraya merhem olurlar. Bu dergilerin peşinde oldukları bir görüşleri, doğruları, misyonları vardır. Sorumlulukları, bilinçleri, hesap verecekleri birileri. Bu halleriyle de döneminin, ruhun aynası olmuşlardır. Görevleri bittiğinde de zorlamasız edebiyat dünyasından çekilmişlerdir. Ama edebiyat dünyasında, kültür dünyasında dergi dendiğinde asla adları atlanamamıştır. Bu dergilerin sadece isimleri bile her şeyi anlatmaya yetmektedir. Öyle ki bu dergilerde, son seksen yılda bu topraklarda üretilen düşünce akımlarını, felsefi ve dini görüşlerin izlerini bulabiliriz. Bu dergiler yayımlandıkları dönemde ülkemizdeki edebiyat ortamını oluşturmuş, kendi bakış açılarından ülkemizin kültür ve edebiyatını zenginleştirmişlerdir” diyerek, dergilerin kültür ve edebiyat dünyamızdaki önemi üzerinden Vakıflar Dergisi'ni değerlendiriyor.

M.Fatih Müderrisoğlu'nun Vakıflar Dergisi'nin ilk sayılarının sayısal ve tematik değerlendirilmesi”, Sadi Bayram'ın “*Vakıflar dergisi 75. Yılında ve Vakıflar dergisi...*”, İbrahim Ateş'in “*Vakıf, Vakfiye ve Vakıflar Dergisi*”, Ahmet Demir-Mehmet Doğan'ın “*75. Yıllık bir Yayın Hikâyesi: Vakıflar Dergisi*” Abdülkerim Erdoğan'ın “*Vakıflar Dergisi ve Evkaf Yıllarım*”, Fahri Dikkaya'nın “*Vakıflar Dergisindeki Kolonizatör Türk Dervişleri Üzerine*”, Yasin Yılmaz'ın “*Vakıf Kurum ve Vakıflar Dergisi*”, Evgenia Ünal'ın “*Vakıflar Dergisi: 75 Yıllık bir Yolcu*”, Mehmet Kurtoğlu'nun “*Şehir kültürü ve Tarihi Açısından Vakıflar Dergisi*” başlıklı yazıları yer alıyor. Söyleşiler bölümünde ise Prof.Dr. Halil İnalçık, Prof.Dr Hüseyin Hatemi, Prof.Dr Ziya Kazıcı, Prof.Dr Hakkı Acun, Prof.Dr. Ahmet Akgündüz, Prof.Dr Murat Çizakça ve Prof.Dr. Cahit Baltacı ile dergi üzerine yapılan röportajlar yer alıyor.

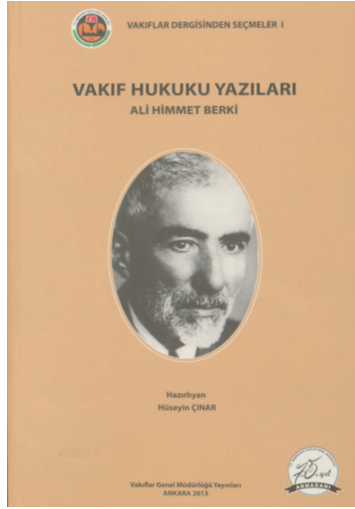
Derginin Bibliyografya bölümünde ise yazar soyadına ve dergi sayılarına göre yapılmış iki ana başlıklı bibliyografyası yer alıyor. Derginin son bölümünde ise dergide yazılar yazmış, görev almış, emeği geçmiş içerden ve dışarıdan birçok kişinin fotoğraflarına yer verilmiş. Oldukça güzel bir tasarımla ve kaliteli bir baskıyla görsel ağırlıklı yayınlanan Vakıflar Dergisi 75. Yıl Özel Sayısı, gerçekten 75. yıla yakışır dergi olarak yayın tarihine not düşmüş, hafıza oluşturmuştur...

2. Vakıf Hukuku Yazıları

Ali Himmet Berki, *Vakıf Hukuku Yazıları*, Hazırlayan: Hüseyin Çınar, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay, Ankara 2013, 140 s.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Vakıflar Dergisi'nin 75. Yılı anısına bir dizi yayın ve etkinlik yapıldı. Bunlardan biri de Ali Himmet Berki'nin (1882-1976), 1958-1973 yılları arasında Vakıflar Dergisi'nde yayınlanan makaleleri, "**Vakıf Hukuku Yazıları**" başlığı altında bir araya getirilerek yeniden yayınlandı. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hüseyin Çınar tarafından hazırlanan bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Eserin, Birinci Bölümü; "Ali Himmet Berki'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri" (s.15-42), İkinci Bölümü de, "Vakıflar Dergisi'nde Yayınlanan Makaleleri" başlığını taşımaktadır.

Eser için Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, bir takdim yazısı kaleme almış ve burada: "Kültür ve medeniyet tarihi, bazen bir üniversite, bazen bir dergi, bazen de bir kitap etrafında şekillenir, toplumda değişim ve dönüşüm yaratır. Bu birikime sahip milletler, kültür ve medeniyet tarihine büyük şahsiyetler ve fikirler kazandırır. Bu yüzden bir ülkenin yetiştirmiş olduğu büyük şahsiyetlerle kültür hayatı, kültür hayatıyla büyük şahsiyetleri iç içedir. Zira kültür ve medeniyet tarihinde ufuk açmış şahsiyetler, büyük medeniyetlerin yetiştirdiği insanlardır..." şeklindeki ifadeleriyle, bir bakıma Ali Himmet Berki gibi önemli şahsiyetlerin yetiştiği kültür ve medeniyete işaret etmiş, atıfta bulunmuştur. Ayrıca, Vakıflar Genel Müdürü Dr. Adnan Ertem de eser için bir sunuş kaleme almış ve burada, Vakıflar Dergisi'nin 75. Yılı anısına hazırlanan çalışmalara atıfta bulunarak; "... İmparatorluğun çöküş, Cumhuriyetin kuruluş döneminde yaşayan, imparatorluğun son kuşağı olarak o birikimi Cumhuriyete taşıyan, ufku geniş, ilmi donanımlarıyla aydınlık saçan değerli hocalarımızın makalelerine öncelik verdik. Bu bağlamda, Prof. Dr. Fuad Köprülü, Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan ve Ali Himmet Berki'nin dergimizde yayınlanmış makalelerini, biyografi ve değerlendirmelerle birlikte basmayı uygun gördük" sözleriyle, "Vakıflar Dergisi'nden Seçmeler" serisinin yayınlanma gerekçesini dile getirmiştir.

Vakıf Hukuku Yazıları'nı yayına hazırlayan Hüseyin Çınar, eserin önsözünde, Berki'nin makalelerini bir araya getirme gerekçelerini açıklarken; "...Böylesine önemli bir araştırmacı ve hukukçu şahsiyetin unutulup gitmesini önlemek, hem de eserlerini yeniden gündeme taşıyarak, genç nesillerin hizmetine sunmak, dikkatini bu konular üzerine çekmek" olarak belirtmiştir. Çınar, makalelerin müellifi Ali Himmet Berki hakkında bilgi verirken de onu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden ulu bir çınara benzetmiştir. Yine onun önsöz yazısında belirttiği üzere; "...Yaklaşık 94 yıllık ömrünün 40 yılını bilfiil adli teşkilat içinde farklı görevlerde geçiren Berki, hayatının emeklilik yıllarında da durmadan, bıkmadan kendini ilmî çalışmalara hasretmiştir. Onun eserlerinin sayısı 20'ye, makalelerinin sayısı da 100'e yaklaşmıştır. Çalışmaları arasında özellikle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ya da İslam Hukuku'ndan Medenî Hukuk'a geçiş sürecinde, vakıf ve miras hukukunun tatbikine yönelik önemli eserleri bulunmaktadır. Hele onun adını, son devirdeki Vakıf Hukuku uzmanları içinde en önde gelenler arasında saymak herhalde abartı olmayacaktır." Bu ifadeler hiç şüphesiz Ali Himmet Berki'nin hayatına, şahsiyetine ve ilmî çalışmalarına ışık tutar niteliktedir.

Çınar, eserin ilk bölümünde, Ali Himmet Berki'nin bu zamana kadar yazılan birkaç sayfayı geçmeyen hayatı hakkındaki bilgileri, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve İstanbul Müftülüğü'ndeki Sicill-i Ahval kayıtları ile eserleri üzerine yapılmış değerlendirmeleri bir araya getirerek, bir bakıma biyografisini yeniden kaleme almıştır. Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta da Berki'nin farklı dergilerde yayınlanan makalelerinin bibliyografyasının, eser içinde bir araya getirilmesidir. Hiç şüphesiz bu bilgiler Berki için ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Ali Himmet Berki'nin **Vakıf Hukuku Yazıları** başlığı altında toplanan Vakıflar Dergisi'nde yayınlanan makaleleri şunlardır (s.43-130): "İslâm'da Vakıf, Zağanus Paşa ve Zevcesi Nefise Hatun Vakfiyeleri"; "Hukukî ve İctimaî Bakımdan Vakıf"; "Vakıf Kuran İlk Osmanlı Padişahı"; "Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti"; "Vakıfların Tarihi, Mahiyeti,

İnkışafı ve Tekamülü, Cemiyet ve Fertlere Sağladığı Faideler”; “Vakıflarda Şartlara Riayet Meselesi”; “Müstağn-en Anh Vakıflar”; “Vakıflar ve Vakıfların Maruz Kaldığı Tecavüz ve İhmaller”; “903 Sayılı Vakıflar Kanun ve Nizamnamesine Göre Vakıflar İdare Uzuvarlarının Vazife ve Mesûliyetleri”; “Vakıf Nasıl Yapılır (Şekli, Lüzumu ve Adem-i Lüzumu, İdaresi, Muteber Olan Olmayan Şartlar)”.

Hacmi küçük, içeriği oldukça zengin olan bu eser, bugün Berkî'nin, baskısı kalmamış eserlerinin yeniden basılmasına vesile olur düşüncesindedir. Ayrıca vakıf hukuku alanında yazılmış olan bu makaleler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi hukuk sistemleri arasında köprü olabilecek bilgi ve birikimi de bünyesinden saklamaktadır.

3. Vakıfların Hukuki Mahiyeti

Fuad Köprülü, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay.306 sh*, Haz. Yahya Kemal Taştan, Ankara, 2013

Türk tarihçiliğinin önemli isimlerinden büyük ilim ve fikir adamı Mehmed Fuad Köprülü'nün “Vakıfların Hukuki Mahiyeti” adlı kitabının sunuş yazısında Dr. Adnan Ertem, kitabı yayınlama gayelerini şu cümlelerle ifade ediyor; “bir derginin 75 yıl gibi uzun bir geçmişe, yayımlandığı ülkenin fikir ve düşünce hayatını etkileyen yazar kadrosuna ve ilmi anlamda algı değiştiren makalelere sahip olması oldukça önemli ve üzerinde durulmaya değer bir konudur. Türk düşünce hayatında iz bırakmış olan Vakıflar Dergisi bu özelliklere sahip, müstesna bir dergidir. Böylesine köklü ve müstesna bir derginin 75. yılını kutlar, düşünce hayatımızda iz bırakmış, algı değiştirmiş makalelere ve o makaleleri kaleme alan büyük ilim adamlarımıza bir vefa göstergesi olarak “Vakıflar Dergisinden Seçmeler” adı altında bir dizi yayın yapmayı gerekli gördük.”

Fuad Köprülü'nün Vakıflar Dergisi'nde yayınlanmış makalelerinin konu bütünlüğü gözeterek bir araya getirilen “Vakıfların Hukuki Mahiyeti” adlı kitap, Yahya Kemal Taştan tarafından hazırlanmış. Yahya Kemal Taştan'ın hazırladığı kitap iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümünde Fuad Köprülü'nün hayatı, şahsiyeti, eserleri ve Vakıflar Dergisi'nde yayınlanan makaleleri üzerine değerlendirmeler yer alıyor. Birinci bölümü kaleme alan Taştan, üç yüz altı sayfalık kitabın yüz altmış sayfasını Köprü-

lünün hayatına ayırmış. Taştan'ın, birçok kaynak ve arşiv belgesi tarayarak Köprülü'nün hayatını teferruatlı bir biçimde anlatmış. Bu bölümde onun özellikle Vakıflar Dergisi'nde yer alan makalelerine ve vakıf araştırmalarındaki yerine dikkat çeken Taştan şöyle diyor: “Köprülü'nün bilimsel ve sosyolojik esaslara dayanan Türk tarihinin uzun yürüyüşü içinde hukuki ve içtimai bir müessese olan vakıfları anlama ve açıklama amacı karşısında bu müesseseyi, dönemin ruhuna ve anlayışına uygun olarak farklı bir mahiyette değerlendiren bir romantik milli yaklaşımın varlığı da görülmektedir. Vakıf araştırmalarında bugüne kadar üzerinde yeterince durulmamış konuların arasında dini-Hayri amaçlarla toplumun yararına kurulan vakıfların milli romantizmle değerlendirilmesi gelmektedir. Kimi araştırmalarda bugün de izlerine tesadüf edilen bu

husus, Cumhuriyet dönemi tarih tezinin hemen yanı başında gelişmiş ve vakıfların içtimai hayattaki rolünü ideolojik bir cepheye indirgemıştır. Köprülü'nün vakıf araştırmalarındaki yerini ve önemini tespit edebilmek için bu hususun bilinmesi gerekmektedir.”

Kitabın ikinci bölümünde ise, köprülü'nün Vakıflar dergisinde yayınlanmış makalelerine yer verilmiş. Alanında ilk olan ve büyük bir derinliğe sahip olan vakıflar ile ilgili bu makalelerin bir arada bulunması, konu üzerine araştırma yapanlar için oldukça önemli. Zira konu olarak birbirini tamamlayan

bu makaleler aynı zamanda Köprülü'nün vakıf hukuku alanındaki görüşlerini bir arada bulmamıza yardımcı oluyor. Bu bölümde Köprülü'nün; “Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti”, “Bibliyografya”, “Vakfa Ait Tarihî İstilahlar Meselesi”, “Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihî Tekâmülü”, “Vakfa Ait Tarihî İstilahlar”, “Ribât” “Bibliyografya”, “Sultan Baybars'a İsnad Edilen Bir Vakfiye” başlığı altında toplam sekiz makalesi yer alıyor. Köprülü'nün Vakıflar Dergisi'nde yayınlanan Fransızca makaleleri kitaba alınmamış. Ayrıca Bibliyografya başlığı altında yazdığı farklı başlıklardaki yazıları da tek bir başlıkta toplanmış. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Vakıflar dergisinden seçmeler adıyla yayınladığı kitaplar dizisi, dergi kapakları arasında kalmış yazıları yeniden gün ışığına çıkarıyor.